

Informaatiotutkimuksen päivät 2014
6. - 7. marraskuuta, Oulun yliopisto, Oulu

ABSTRAKTI

Päivi Lipsanen & Esko Siirala

AFO : asiasanastosta ontologiaksi

*Yhteystiedot: Päivi Lipsanen, Helsingin yliopiston kirjasto, Viikin kampuskirjasto,
paivi.lipsanen@helsinki.fi.*

Tietoaineistojen kuvailua ja tiedonhaun tehokkuutta voidaan parantaa muokkaamalla asiasanastoista ontologioita, joissa asiasanat on muunnettu tietokoneen ymmärtämäksi hierarkkiseksi käsitteiksi. Viikin kampuskirjaston Agriforest-asiasanastosta tehtiin AFO-ontologia FinnONTO-hankkeessa vuosina 2007-2008 (Seppälä 2014, 1). Nyt AFO sisältää noin 5700 käsitettä ja on käytettävissä Kansalliskirjaston ylläpitämässä Finto-palvelussa.

Agriforest-sanaston termit perustuivat Viikin kampuskirjaston edeltäjien, Maatalouskirjaston ja Metsäkirjaston, vuosikymmenien aikana tehtyyn sanastotyöhön. Niinpä AFO:n sisältö painottuu maa- ja metsätalouteen sekä elintarvike- ja ympäristöaloihin. Lisäksi mukana on näihin aihepiireihin liittyviä käsitteitä, esimerkiksi biologiaa ja eliöiden suomenkielisiä, englanninkielisiä ja tieteellisiä nimiä. Agriforestissa oli runsaasti myös yleisiä termejä, jotka olivat osittain ristiriitaisia YSA:n (Yleinen suomalainen asiasanasto) kanssa. Yleisiä käsitteitä ontologisoitiin AFOon vain poikkeustapauksissa ja niitä on jokaisessa päivityksessä edelleen vähennetty. Finto-palvelussa erikoisalojen ontologiat, kuten AFO, on ripustettu YSOon (Yleinen suomalainen ontologia), josta yleiset käsitteet löytyvät. AFOssa on käsitteiden englanninkielisiä käännöksiä, myös FAOn Agrovoc-sanastosta. Viikin kampuskirjasto on FAOn tallekirjasto ja Viikissä tallennetaan ja sisällönkuvaillaan Suomessa julkaistujen maatalous- ja metsätieteiden tieteellisten lehtien artikkeleita FAOn Agris-tietokantaan.

Viikin kampuskirjastossa sisällönkuvaillaan monografioita Helka-tietokantaan (Helsingin yliopiston kirjaston kirjastoluettelo) ja artikkeleita Arto-tietokantaan (kotimainen artikkeliviitetietokanta). Agriforest-asiasanastoon verrattuna AFO-ontologia on koettu Viikin kampuskirjastossa asiasanoituksen edistysaskeleeksi. Ontologian hierarkiarakenne helpottaa asiasanojen valintaa. Erityisen hyödylliseksi AFO on osoittautunut artikkelien tallennuksessa Artoon Artiva-lomakkeella, jossa asiasanat voidaan poimia suoraan ontologiasta. Lomakkeella voidaan poimia asiasanoja myös muista Finto-palvelun ontologioista ja asiasanastoista mm. YSAsta ja Kassusta, joka sisältää kasvien suomenkielisiä ja tieteellisiä nimiä.

Ontologiapalvelujen ylläpito on vakiintumassa Kansalliskirjaston Finto-palveluun, joka tukee myös erikoisalojen ontologioiden tuotantoa. Suunnitteilla on ontologiatyön sisällöllinen koordinointi, jotta voitaisiin välttää eri tahojen päällekkäinen toiminta. Esimerkiksi AFO ja YSO sisältävät runsaasti samoja käsitteitä. YSOssa on paljon hyvin spesifistäkin aineistoa, jota tarvitaan mm. kotimaisten väitöskirjojen kuvailuun, mutta joka ehkä paremmin sopisi erikoisalojen ontologioihin. Tietoaineistojen kuvailijat ovat toivoneet, että erikoisalojen ontologiat sisältäisivät oman alansa käsitteiden kokonaisuuden. Tämä vaatii väistämättä

päällekkäistä työtä ontologioiden ylläpidossa. Nyt AFOon ei ole tallennettu sen aihepiireihin liittyviä käsitteitä, jotka on lisätty YSOon AFOn perustamisen jälkeen. Esimerkiksi käsite *metsänkäsittely* löytyy tällä hetkellä vain YSOsta. Yhtenä perusteena tähän on se, että Viikin kampuskirjastossa käytetään asiansanoituksessa ensisijaisesti YSAn termejä, kuten Suomen yliopistokirjastojen neuvoston sisällönkuvailun kehittämis- ja asiantuntijaverkosto suosittelee (Sisällönkuvailun asiantuntijaverkosto 2009, 2). Esimerkkinä YSO:n ja AFOn sisällön rajaamisesta voidaan käyttää suomalaisten maataiskarjarotujen hierarkiaa. Molemmissa ontologioissa on käsite *suomenkarja*, mutta vain AFOssa sen alakäsitteet *itäsuomenkarja*, *länsisuomenkarja* ja *pohjoissuomenkarja*. Ontologiatyön sisällöllinen koordinaatio on erittäin tärkeää ja siinä pitäisi ottaa huomioon myös muut terminologiset hankkeet, erityisesti Tieteen termipankki .

Lähteet

Seppälä, Katri & Hyvönen, Eero (2014): Asiansanaston muuttaminen ontologiaksi : Yleinen suomalainen ontologia esimerkkinä FinnONTO-hankkeen mallista.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-9883-3> (10.10.2014)

Sisällönkuvailun asiantuntijaverkosto (2009). Suositus yliopistokirjastojen sisällönkuvailun periaatteista.

http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/neuvosto/asiakirjat/askmuut/Files/liitetiedosto2/Sisallonkuvailun_periaatteet_-_suositus.pdf (10.10.2014)